

Smedstorpssläktens medlemsblad 1993

Ordföranden har ordet

Under den gångna vintern samlades styrelsen i Herrljunga hemma hos Elsa Aronsson och planerade föreningens fortsatta verksamhet. Som jag nämnde i förra medlemsbladet tänker vi förlägga nästa släktmöte till 1997 och då försöka samla så många som möjligt från hela släkten.

I år samlas vi till årsmötet onsdagen den 31 mars kl. 19.00 i Gamla kommunalhuset, Norra Kyrkogatan 7 i Herrljunga. Du blir bjuden på kaffe med dopp till självkostnadspris. Lennart Jacobsson, som kan mycket om Gäsene härad och om Eriksberg i synnerhet kommer att berätta om hur det var i Gäsene härad förr.

I förra numret skrev jag om länsmannen Börje Bengtsson. I det här numret fortsätter jag med några rader om hur det gick till då han tillsattes som länsman.

Vår släktförening utgår ju ifrån Carl Bengtsson och Helena Andersdotter. Carl Bengtssons föräldrar hette Johanna Smedmark och Bengt Mellander. För några månader sedan började jag forska lite mer kring Bengt Mellander och jag vill redan nu skriva om det lilla jag har funnit.

Helena Andersdotter kom från Fröstorp Kronogården i Hov socken. I höstas blev jag kontaktad av Karl-Erik Karlsson, som ägde Fröstorp Kronogården fram till 1970-talet då han flyttade till Alingsås. Han har till vår släktförening överlämnat ett antal dokument rörande Fröstorp tillsammans med en sammanfattning av innehållet som han skrivit. Handlingarna förvaras vi i Herrljunga kommuns arkiv. På så vis får alla medlemmar tillgång till de handlingar som vår förening förfogar över och de riskerar inte bli liggande bortglömda i någons byrålåda.

Årsavgiften på 30 kr kan Du som vanligt sätta in på släktföreningens postgiro, **4766274-7** ”Smedstorpssläkten”.

Och slutligen glöm inte att vi har

ÅRSMÖTE
FÖREDRAG AV LENNART JACOBSSON
ONSDAGEN DEN 31 MARS KL 19.00
GAMLA KOMMUNALHUSET
N KYRKOG 7, HERRLJUNGA

Rolf Gustafsson

Några ord om Bengt Mellander

av Rolf Gustafsson

Smedstorpssläkten räknar Carl Bengtsson som sin stamfader. Carl Bengtsson levde 1773–1824 och bodde på gården Smedstorp i Grude socken. Före honom bodde hans föräldrar Bengt Mellander och Johanna Smedmark på gården.

I kyrkoboken för vigda i Grude socken finner vi att *drängen Bengt Mellander från Klagstorp och jungfru Johanna Smedmark från Smedstorp* gifter sig den 7 november 1766. Bengt Mellander dör den 5 april 1820 och i dödboken uppges att han då är 76 år 5 mån 22 dagar samt att hans föräldrar heter Anders Andersson och Ragnilla Swensdotter .

Bengt och Johanna får fyra barn, Fredrik, Christina, Carl och Fredrik. Äldste sonen Fredrik föddes 15 augusti 1768 och dog som 5-åring i rödsot. Efter drygt 20 års äktenskap avlider Johanna i bröstfeber. Barnen är då 16, 15 resp 12 år gamla. Bengt Mellander gifter om sig med Sara Ahlén som är 14 år yngre än Bengt. De får ett barn som föds den 9 november 1790 och döps till Johanna. Som en parentes kan jag här nämna att den amerikanske amiralen Burke, som på 1950-talet var chef för den amerikanska flottan (Chief of US Naval Operations 1955–1961), härstammade från Johanna.

Ovanstående kände jag till då jag för några månader sedan började forska kring Bengt Mellander för att få veta mer om honom och hans förfäder. Jag har under åren gjort ytterligare anteckningar om Bengt Mellander som jag ville undersöka lite närmare. Enligt vad jag hört skulle Bengt ha kommit som vallpojke till Smedstorp. Det uppstod tycke mellan honom och Johanna. I samband med giftermålet tog han sig namnet Mellander efter gården Klastorp, Mellomgården i S. Björke socken, som han kom från. När Johanna dog gifte han om sig med en kyrkoherdedotter från Synnerby som hette Sara Ahlén. Jag ville kontrollera om detta var riktigt. Synnerby ligger strax väster om Skara.

Jag ska nu försöka att berätta vad jag fått veta och hur jag har gått tillväga. Låt oss börja med kyrkoherdedottern Sara Ahlén.

Eftersom Sara i husförhörslängden uppges vara född 1757 i Synnerby är det naturligt att med hjälp av Skara Stifts Herdaminnen försöka få bekräftat att hon är dotter till en kyrkoherde Ahlén. I Synnerby tillträder Peter Alenius som komminister 1740 och kallas till kyrkoherde 1749. Han nämns sedan som kyrkoherde i Säware 1757 och avlider 1760. Bland barnen nämns ingen Sara. Hans barn kallar sig Ahlén. Det verkar rimligt att dra slutsatsen att han är far till Sara Ahlén trots att hon inte nämns bland barnen. Herdaminnena är mycket bristfällig när det gäller att ange prästernas barn. Genomgång av Synnerbys födelsebok ger heller inget resultat mer än att en dotter som döps till Johanna föds 1756 och som enligt Herdaminnena gifter sig med en bonde. Jag tar då och studerar husförhörslängderna för Grude socken lite noggrannare och finner att det står lite olika uppgifter om Saras födelseort. De olika varianterna enligt min tolkning är Sunenborg, Synnerby, Synnerbyrg. Dessutom kallas hon också vid par tillfällen för Anna Catharina. Så jag gör nya försök med hjälp av Herdaminnena. Peter Ahlenius har en bror Johan Ahlenius som också är präst. En av Johans söner är präst i Sunnersberg. Johan har också en dotter som heter Christina, vilket passar in bra, eftersom en av faddrarna då Bengt Mellanders och Sara Ahléns dotter Johanna döptes, var jungfru Stina Ahlén. En dags forskande på Landsarkivet i Göteborg gav inget napp. Jag letar då upp när Sara avlider i dödboken för Hudene socken. Efter Bengt Mellanders död flyttade hon nämligen till sin dotter i Hudene. Hon avlider den 14 september 1830 och som hennes föräldrar uppges Jonas Ahlén och Johanna Skajö. Då är det prästen

Johan Ahlén som är far, tänker jag, precis som jag misstänkte. Det är ju inte ovanligt att en person som är döpt till Johan i andra sammanhang kan kallas för Jon, Jonas, Jean eller Jan. Men moderns namn stämmer inte. Johan Ahlén var gift med Rebecka Åkerman. Jag tittar då i ett bouppteckningsregister för Kållands härad och finner då att det finns en bouppteckning 1759 efter Hustru Johanna Schaij i Gösslunda socken. Som hennes man anges Kronohejderidaren Jonas Ahlén. Gåtan är löst. Gösslunda är en annexförsamling till Sunnersberg utanför Lidköping. Återstår att ta reda på om denne Jonas Ahlén är släkt med prästerna Ahlén.

Vi vet nu att Bengt Mellander gifter om sig med Sara Ahlén, som är dotter till Kronohejderidaren Jonas Ahlén från Sunnersbergs pastorat. Det har framgått av husförhörslängderna att de flyttar från Smedstorp till Muskås ganska snart efter giftermålet. Bengt Mellander äger nämligen också Muskås. I domboken för juli 1772 §6 står: *Carl Vilhelm Åkerhielm säljer $\frac{1}{4}$ (skatterätten) Muskås till Bengt Mellander för 1200 riksdaler smt och frälserätten till kyrkoherden Carl Smedmark Börjesson för 600 riksdaler smt.* Bengt och Sara bor på Muskås tills Bengt avlider 1820. Därefter flyttar Sara Ahlén till sin dotter Johanna i Hudene socken. Det framgår också av husförhörslängderna och mantalslängderna att Bengt Mellander var blind de sista åren av sitt liv.

Nästa fråga som jag vill ha svar på är om det i skriftliga källor går att få bekräftat att Bengt Mellander var vallpojke på Smedstorp. Den här uppgiften ska ha kommit via Hanna Karlsson från kyrkoherde Dahlborg i Björke pastorat.

I inflyttningslängden för Grude socken står det att drängen Bengt Andersson 1765 flyttade från Sällershög (Asklanda socken) till Smedstorp. Är det samma Bengt Andersson som 1766 gifter sig med Johanna Smedmark? Det verkar mycket troligt. Han var i så fall 22 år då han kom till Smedstorp och kan väl då knappt ha varit vallpojke.

Tittar vi på mantalslängden för Sällershög 1765 så står det i marginalen att Bengt Andersson kom från Håkentorp i Hovs socken. Mantalslängderna från senare delen av 1700-talet finns bara mikrofilmade för vart femte år. Här skulle jag vilja gå vidare till 1764, 1763, . . . för att se om det i Håkentorp finns en dräng Bengt Andersson och om det möjligen står var han kommer ifrån. Om någon som läser det här känner till hur det förhåller sig eller kan ta reda på det på Riksarkivet så vore jag mycket tacksam om ni tog kontakt med mig.

Nästa fråga som intresserar mig är varför han tog sig namnet Mellander. De som på den tiden tog sig ett icke-sonnamn var personer som hade en tjänst av något slag, t ex soldat, skogvaktare, präst etc. Vi ser t ex att hans söner inte använder sig av namnet Mellander. Men däremot återtog ett barnbarns barn som blev folkskollärare namnet Mellander. Använde någon av hans förfäder namnet Mellander? Eller tog han sig helt enkelt namnet efter Mellomgården i Klastorp för att han så att säga gifte upp sig?

Det är svårt att släktforska i Björke socken under 1700-talet, eftersom kyrkböckerna för S. Björke socken till största delen är uppbrunna. Men med hjälp av andra källor kan man ändå få veta en hel del.

I dödboken för Grude socken 1820 fick vi veta att Bengt Mellanders föräldrar hette Anders Andersson och Rangilla Swensdotter. I bouppteckningar från 1790 och 1796 får vi detta bekräftat. Men vi får också veta att de bor i Klastorp Östergården samt att Bengt har två systrar Helena och Catharina Andersdöttrar.

I mantalslängderna hittar vi en Swen Hansson som bor i Klastorp Mellomgården och som kan vara far till Rangilla Swensdotter. Han försvinner ur längderna på 1750-talet. I ett register över bouppteckningar får vi veta att det finns en bouppteckning efter Swen Hansson

1754. Där står det

...Sven Hansson hwilken tvenne gånger warit gift och efter sig med dess nu efterlefwande Hustrun lämnat en son, Swen Swensson vid namn, 14 åhr gammal, och med förra Hustrun 2 söner och 2 döttrar, Hans och Petter Swenssöner bägge myndiga, samt 2:ne döttrar Ragnilla och Kierstin Swensdöttrar gifta, den förra med Anders Andersson och den senare med Anders Gustafsson i Östergården Klastorp.

Här får vi alltså veta att Bengt Mellanders morfar heter Swen Hansson. Tyvärr upplyser inte bouppteckningen om vem mormodern är. Med hjälp av mantalslängderna kan vi följa Bengt Mellanders morfar Swen Hansson. I marginalen i mantalslängden står det att han är soldat. I militärrullan för Gäsene kompani 1714 för Backegården i Björke socken har vi anteckningen: *...inställt d. 10 juni dreng Swen Hansson Frimodigh. Ung och lijten.* I nästa rulla för 1717 står det också att han är 21 år och ogift och 1718 är det antecknat att han är gift. Åren 1715, 1716 och 1717 står drängen Swen skriven på Backegården och 1718 är han gift och är skriven på Mellomgården i Klastorp. Vad hans fru heter går inte att utläsa ur mantalslängderna, men däremot att hennes föräldrar bör vara Anders och Ragnill i Mellomgården Klastorp. Varifrån Swen Hansson kommer har jag ännu inte lyckats ta reda på.

Trots att kyrkböcker saknas har vi hittills lyckats ta reda på att Bengt Mellanders morfar Swen Hansson var soldat med tillnamnet Frimodig, att han var liten, att han föddes 1696(95), att han gifte sig 1717, att han gifte om sig och att han dog i mars 1754.

Bengt Mellanders far Anders Andersson hittar vi första gången 1644 i mantalslängden för Klastorp. Det innebär sannolikt att Anders Andersson och Ragnilla Swensdotter gifter sig 1743, troligen i början av året, vilket stämmer bra med att Bengt Mellander enligt åldersuppgiften i Grudes dödbok är född i oktober 1743. Tyvärr gör mantalslängderna ett hopp från 1732 till 1744. Först bor de i Mellomgården men flyttar sedan över till Östergården i Klastorp. Mycket tyder på att Anders Andersson kommer från Östergården i Klastorp. Enligt mantalslängderna för 1732, 1744, 1750 och 1755 finns en ryttare Anders Bengtsson Biörkman som brukare på Östergården. Han är ryttare för rusthållet Sibbatorp i Björke socken. 1744 står Anders Andersson skriven på Mellomgården. 1750 finns han av någon anledning inte angiven. 1755 står han skriven på Östergården och för Anders Biörkman står marginalanteckningen *Närvarande. 65 åhr. Afstådt bruket. Bräckelig. Afskiedad.* Det innebär att han avstått bruket av gården till Anders Andersson. Med tanke på att namnet Bengt också figurerar i sammanhanget så är det mycket troligt att Anders Bengtsson Biörkman är farfar till Bengt Mellander. Tittar vi i militärrullorna så får vi veta att Anders Biörkman blir antagen till ryttare 1714 och att han måste vara född 1692.

Forskningen kring Bengt Mellander är för min del ingalunda avslutad. Det finns andra källor som jag ännu inte använt mig av som t ex domböcker. Jag är som sagt tacksam om de som har fler uppgifter om Mellander hör av sig till mig.

Det vi för närvarande känner till kan vi sammanfatta med följande släktträd.

Anders Bengtsson Biörkman

f. 1692

Ryttare för Sibbatorp i Björke sn. Bonde i Klastorp Östergården. Troligen far till Anders Andersson.

Swen Hansson Frimodigh

f. 1696(95)

d. 1754 ?/3

Gift två gånger. Soldat för Backegården i Björke sn. Var bonde i Klastorp Mellomgården.

Anders Andersson

gift med

Rangilla Swensdotter

f. 1717

d. 1796 30/12

Bonde i Klastorp Östergården.

f. 1723

d. 1790 11/8

Bengt Mellander

f. 1743 14/10

d. 1820 5/4

gm 1766 7/11 Johanna Smedmark f. 1735 d. 1787

gm 1789 27/10 Sara Ahlén f. 1757 d. 1830

Bonde i Smedstorp och sedan Muskås, Grude sn.

Barn i första giftet:

Fredrik f.1768 15/8 d. 1773 20/9

Christina f. 1771 19/2

Carl f. 1773 29/4

Fredrik f.1775 3/11

Barn i andra giftet:

Johanna f.1790 9/11

Tillsättningen av länsmannen i Gäsene härad 1689

av Rolf Gustafsson

Smedstorpssläkten räknar Carl Bengtsson som sin stamfader. Carl Bengtsson levde 1773–1824 och bodde på gården Smedstorp i Grude socken. Hans morfars far Börje Bengtsson var den förste i släkten som ägde Smedstorp. Jag ska här skriva några rader om hur det gick till då han tillsattes som länsman.

I förra numret av medlemsbladet skrev jag om det mesta jag visste om länsmannen Börje Bengtsson. Jag har sedan dess studerat Gäsene härads domböcker lite mer ingående åren kring hans utnämning till länsman 1689. Det visar sig att den förre länsmannen blev avsatt från sin tjänst och i hans ställe tillsatte von Vicken Börje Bengtsson. Jag fann då hänvisningar till bl a brev från kungen. I somras besökte jag därför Riksarkivet med förhoppningen att hitta dessa brev och med förhoppningen att det i något av breven skulle stå något om Börje Bengtsson, t ex var han kommer ifrån.

Mot slutet av 1680-talet gick värvarna ganska hårt åt allmogen vid värvingen av soldater. Bönderna klagade hos kungen. Jag ska nu i kronologisk ordning redogöra för den brevväxling och tingsprotokoll som detta föranledde. Jag gör det genom att citera valda delar av breven och protokollen.

Vid den här tiden var Henrik von Vicken, som bodde på Fänneslunda, landshövding.

5 jan 1689: Kungens brev till von Vicken

Till Landshöfdingen Vicken, angående wärfningen där i lähnet. . . och afstraffa dhe grofwe exorbitantier som wärfwarne där neder i landet emot vår Allmoge föröfwa skole . . .

15 jan 1689: von Vicken tillsätter Befallningsmannen Gustaf Staaf till att utreda frågan.

24 jan 1689: von Vickers brev till kungen

Stormechtigste Konung och Allernådigste Herre. Ers Kongl Maj:ts Allernådigste Skrifwelse . . . huru vidh dhe Wäldhsamheter som kunna wara genom Werfning passerade . . . samt en länsman, som af bara haat och afwundh lefwererade till werfwarne en ung bonde som sitta för bruuk efter han icke wille tiena honom när han war drängh, hwarföre . . . iag icke annat giöra kunne, än Deliberera bonden derifrån och öfwerlåta Länsman wederbörande Officerare till knicht i stellet.

29, 30, 31 jan 1689: Ordinarie ting vid Gäsene häradsrätt

§4 Upsteg Cronans Befallningsman Wälbe Gustaf Staaf och efter hans Nåde H. Landshöfdingens ordres af de. 15 Jan A^o 1689 androg huruledes honom war befalt utföra mot Cronans lensman Wälbe Johan Häljeson på hwad sätt han war kommen till att hos fendrichen Baron Nills Kagg angifwa en bonde Bryngel Arfwedsson i Ornunga till wärfningh wara ledigh . . .

I protokollet kan vi sedan läsa att Bryngels mor satt honom som brukare av gården och sin andre son till dräng och att Bryngel var nygift. För att slippa bli uttagen till soldat hugger Bryngel av sig höger stortå.

5 feb 1689: Kungens svar på von Vickers brev av den 24 jan

... Swar angående wärfningen där i lähnet. ... Wij hafwe utaf edert underdånige Swar daterat d. 24 Januari sidstledne med nåder sedt och förnummit med hwad ifwer och alfwarsamhet I hafwer ... och at I den ländsmannen som så wåldsamb-lingen hafwer handterat en bonde sittandes wid sitt eget bruuk at han aff blåtta haat och afwund, efter han intet wil tiäna fogden har brakt honom i wärfwarnes händer at blifwa knecht, är sielf i Knechtetjänsten insatt hwarwid wij wele at han alt stadigt för blifwa skal willjandes wij af Eder förwänta at I än widare beskydda allmogen ifrån slike och andre wåldsamme wärfningar ...

9 mars 1689: Extra ordinarie ting i Gäsene

§6 Framställte sig Lensmannen Johan Häljesson at svara uti saaken om den wärfwade Bryngel Arfwedsson i Himmared, men emedan Högwälborne Hr Landshöfdingen med Capitain Wälborne Benedict von Swartshofs witnesmåhl öfwertygade honom at han d. 8 Januarij 1689 gaf lensmannen muntlige ordres sig intet wijdare därefter skola befatta med wärfningen, det han dock hafwer de. 10 Januarij giort, då han hoos Fändrichen Baron Nills Kagg angifwit bem. Bryngel ...

20 april 1689: Brev till kungen från von Vicken

Det här är ett intressant brev om Johan Helgesson. Johan Helgesson går inte med på att bli värvad. I stället tar han kontakt med en person som heter Grundell som författar en skrivelse som han ska resa upp till kungen med. Detta får tydligen von Vicken på något sätt reda på och vill förekomma Grundell och skriver därför det här brevet till kungen.

... förnimmer iagh att denne Johan Helgesson hafwer varit i Boerås (?) och betingat sigh een Lätferdigh Karl hwilken sigh Grundell kallar, att Resa upp till Eders Kongl. Maij:t och söka icke allenast för bemelte Johan Helijesson han måtte slippa Knechtetienst eller åthminstone få leija knecht för sigh, utan och uppsatt een heel hoop oskiälige och osanna klagomåhl Emot migh, Eders Kongl. Maij:t at förebringa, åch såsom denne Grundell för detta hoos migh tient hafwer och iagh honom för allerhanda xxxxferdigheter och fülleriij uthur min Tiänst kiört hawfer ...

28, 29 maj 1689: Gäsene häradsrätt, tillsättning av ny länsman

§1 ... och Hans Nåde Landshöfdingen ofwanbem. Börje Bengtsson med des egne fullmacht af d. 2 Martij på Lensmanstiensten försedt; ty aflade han nu sin Huldskaps och trohets Eed med hand å bok.

19 okt 1689: Kongl Maij:ts brev i ärendet

Det här brevet har jag inte funnit på Riksarkivet.

22 dec 1689: Häradshövdingen H. Paul Kocks Citation

Det här har jag ännu inte funnit.

5, 6 mars 1690: Gäsene häradsting

§23 Insinuerade för detta Lensmannen Johan Hälgeßon een skriftelig Suplic som den i bookstafwen förmähler at han igår och idag upwachtat efter häradshöfdingen H. Paul Kocks Citation d. 22 December A^o 1689 som war stäld efter Kongl. Maij:ts bref d. 19 octobris A^o 1689

Som framgår av ovanstående så fann jag inte allt som jag hoppades finna så det får bli fler besök på Riksarkivet.